

513

8

7-23

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՊԱՐՏԷԶ» — ԹԻԻ 5

Հրատարակիչ՝ Յ. ՄԱՐԱՇԷԱՆ

ՊԱՊԵՆԱԿԱՆ ՎԱՌԱՐԱՆԸ
(ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց՝ Ս. ՎԵՅԻԿԵԱՆ

8
Պ-23

1939

19 MAY 2009
12 OCT 2009

ՄԱՏԵՆԱՇՍՐ «ՊԱՐՏԷԶ»-Ի — ԹԻԻ-5

3
7-23

Հրատարակիչ՝ Թ. ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

ԿԻ. ՊԱՊԵՆԱԿԱՆ ՎԱՌԱՐԱՆԸ
(ՀԷՔԵԱԹ)

Թարգմանեց՝ Ս. ՎԵՑԻԿԵԱՆ

1939

18 JUL 2013

573

ՊԱՊԵՆԱԿԱՆ ՎԱՌԱՐԱՆԸ

Աւելուած Սթրէլա կը բնակէր Գերմանիոյ Հալ-
լէ քաղաքին մէջ: Իր հայրը, Քարլ Սթրէլա, աղքատ
էր, ու իրմէ զատ ինը զաւակներ ևս ունէր: Իրենց
մայրը շատոնց մեռած էր. տնական գործերու հոգը
մնացած էր իրենց մեծ քրոջ՝ Դորոթէայի վրայ, որ
ճշմարիտ մօր մը պէս կը խնամէր իր եղբայրներն ու
քոյրիկները, որոնց ամէնէն պզտիկը երեք տարու էր:
Աւելուած ինը տարեկան էր այդ միջոցին:

Իրենց հայրը բարի ու աշխատասէր էր, սակայն
դժուարաւ կրնար պարզ գործաւորի իր համեստ օրա-
վարձովը այսպիսի բազմանդամ ընտանիքի մը ապ-
րուստը հոգալ: Այս պատճառով միշտ յետին չքաւորու-
թեան մէջ էին, մանաւանդ իր կնոջ մահէն ետք, որ
տիպար տանտիկին մըն էր: Դորոթէա տասնըեօթը տա-
րու էր. հակառակ ինքն ալ աշխատասէր ըլլալուն, չէր
կրնար իր մօր տեղը գրաւել:

Սթրէլա ընտանիքը կը բնակէր պապենական
տան մէջ, որուն ամէնէն թանկագին առարկաները
ծախած էին յետին թշուառութեան հետեւանքով: Կը
մնար միայն իրենց նշանաւոր պապերէն մէկուն կողմէ
կիտանկարուած գեղեցիկ ու խոշոր վառարան մը:

Ընտանիքին բոլոր անդամները, հակառակ ի-
րենց ողորմելի աղքատութեան, գիտէին արժէքը այդ

372055

հրաշագեղ վառարանին: Բայց, Աւկուսթ ամէն-
քէն աւելի կը սիրէր զայն: Մասնաւորաբար ձմրան
խստաշունչ գիշերները, երբ տարեցները տուն կը վե-
րադառնային աշխատանքէն, անոնք անհուն գուրգու-
րանքով կը մօտենային այդ վառարանին, որ ո՛չ մի-
այն գիրենք կը տաքցնէր, այլ և տան միակ դարդն և
իրենց ուրախութեան առարկան էր: Ամէն անգամ՝ երբ
կը բնորոշէին անոր շուրջը, փոքրիկները կը պաղա-
տէին մեծերուն, որպէսզի պատմութիւններ ընեն վա-
ռարանը զարդարող կիտանկարներու մասին: Ճիշդ այդ
պահուն, գծագրելու ընդունակ տղաքը — որոնք թուղթ
գնելու գրամ չունէին —, կը ջանային քարետախտակի
մը վրայ ընդօրինակել վառարանին զարդերն ու նկար-
ները:

Փոքրիկն Աւկուսթ միւսներէն աւելի հետա-
քրքիր էր ու վարպետ՝ պատմութիւններ հիւսելու ար-
ուեստին մէջ: Ան, քաբետախտակին վրայ կը գծագրէր,
կ'աւրէր ու յետոյ դարձեալ կը գծագրէր և, երբ իր
եղբայրիկներն ու քոյրիկները գոհունակութեան ժպի-
տով կը նայէին իրեն, կամացուկ մը արմուկով կ'աւ-
րէր ու կը գծագրէր ուրիշ դարձ մը կամ պատկեր մը:
Ան կրնար երկարատե պատմութիւններ հնարել կիտա-
նկարներու մասին, և ա՛յնքան գեղեցիկ ու ալլաղանօ-
րէն կը պատմէր, որ ունկնդիրները չէին ձանձրանար
զինքը մտիկ ընելէ:

Վառարանը շինող վարպետը այդ ընտանիքին
հեռաւոր պապերէն մին էր, Հիւրջօկէլ անունով, ու-
րուն շինած սքանչելի վառարանները, իշխաններու և

թագաւորներու պալատներու մէջ զետեղուած էին: Այս
մէկն ալ, որուն վրայ թագաւորի մը նկարը և անունը
քանդակուած էր՝ հարիւրաւոր տարիներ պալատներու
մէջ մնալէ վերջ, չենք գիտեր ի՛նչպէս անցած էր վար-
պետին ապագայ սերունդին ձեռքը, և այդ օրէն ի վեր
անպատմելի սիրոյ և գուրգուրանքի առարկայ էր դար-
ձեր:

Այդ իրիկունն ալ, ըստ սովորութեան, Աւ-
կուսթ գործատեղիէն կը վերադառնար, այս անգամ
անութին տակ ծրարով մը:

Սաստիկ ձմեռ էր. ցուրտը ընդարմացուցած էր
հէք տղեկին ձեռքերն ու դէմքը, սակայն, ան կարեւո-
թիւն չէր տար և վառարանը իր մօտ երեւակայելով, ինք-
զինքը տաքցած կը զգար ու արագաքայլ կը յառաջա-
նար քաղաքին ոլոր մոլոր փողոցներէն: Տուն հասնե-
լուն պէս, նշմարեց որ հայրը միայն դեռ չէր եկած,
մինչ իր եղբայրիկներն ու քոյրիկները անվերջ կա-
տակներով կը զուարճանային: Ամէնչն փոքրիկները ու-
րախութեամբ դիմաւորեցին իրենց երէց եղբայրը, ու-
րովհետեւ ան էր որ, զիրենք կը խնդացնէր իր շինծու
ու զուարճալի հէքեաթներովը: Աւկուսթ արտակարգ
գուրգուրանքով և երախտագիտութեամբ մօտեցաւ վա-
ռարանին ու սկսաւ տաքնալ: Հաճելի չէ՞ միթէ, ցուր-
տին, կիսաջերմ սենեակին մէջ նստիլը:

Շատ չ'անցած՝ եկաւ նաև իրենց հայրը. նա
այդ գիշեր տխուր էր ինչպէս միշտ, ու չափազանց
յոգնած կը թուէր: Դորոթէա դրաւ սեղանը և մեծ սկա-
հակով մը ապուր բերաւ: Տղոցմէ մին Տէրունական

«Հայր Մեր» աղօթքը արտասանեց. յետոյ, փայտէ տասը դգալներ փոխն ի փոխ կը մտնէին ու դուրս կ'ելլէին սկահակէն, որ, բրինձէ և բանջարեղէնէ աւելի առատ ջուր կը պարունակէր: Սկահակը քանի մը վայրկեանէն պարպուած էր արդէն և նոյն իրիկունը, ուրիշ օրերու նման, երախաները, կիտաքաղց և սակայն ուրախ գուարթ, հաւաքուեցան վառարանին շուրջը ու սկսան իրենց սովորութեան համաձայն զրօսնուլ: Իրենց հայրը տրամադրութիւն չունէր նստելու և ո՛չ ալ իր զաւակներուն ուրախութեանց մաքնակցելու: Ան, անմիջապէս պատուիրեց Դորոթէայի որ պատրաստէ փոքր տոցոց անկողինները և իրենց ալ պատուիրեց՝ որպէս զի անկողին մտնելով քնանան: Արդարեւ, անոնք հնազանդեցան իրենց հօր հրամանին և այն պահուն՝ երբ մեծերն ալ կը պատրաստուէին նոյնը ընելու, Քարլ Սթրէլա բոռնցքը սեղանին դարնելով՝ բացազանչեց.

— Ծախե՛ցի վառարանը:

Եթէ ան խաչը գետին նետած ըլլար՝ թերեւ տղաքը այնքան պիտի չվախնային որքան վախցան այդ երկու չարագուշակ բառերը լսելով: Տարիներու նոյնիսկ դարերու յիշատակներով նուիրագործուած վառարանը ծախելու որոշումը յանցանք չէ՞ր միթէ . . . Աւելուսթ հազիւ կը հաւատար իր ականջներուն:

— Ո՛հ, հայրի՛կ, համարձակեցաւ ըսել Դորոթէա, — ձմրան այս ցուրտ եղանակին ի՞նչպէս որոշեցիր վառարանը ծախել: Մենք, քու հարազատ զաւակներդ, ի՞նչ պիտի ընենք ասկից վերջ:

Աւելուսթ անշարժ մնաց իր տեղը երբ լսեց հօ-

րը վճիռը, յետոյ յարեց.

— Ո՛հ, ո՛հ, չեմ հաւատար, ճիշդ չէ ըսածդ, դուն պարզապէս կը ծաղրես մեզ:

— Այո՛, տղա՛ս, ճշմարիտ է խօսածս—, յուզուած պատասխանեց հայրը ու շարունակեց. «Եթէ կ'ուզես բան մը աւելի գիտնալ՝ ըսեմ անմիջապէս որ, ամբասներէ ի վեր ձեր սնունդը ապառիկ տաած եմ՝ ու եթէ չըլլար մեծ հայրերնիդ՝ ես հիմա բանտը պիտի գտնուէի, որովհեաւ չկրցայ պարտքերս վճարել: Ինձի նման հասարակ գործաւորի մը համար դիւրին չէ գործ գտնելը, իսկ տասը կոկորդներ ուտել կ'ուզեն: Մայրերնիդ ողջ եղած ատեն մեր վիճակը քիչ մը տարբեր էր, սակայն հիմա . . . Ո՛հ տղայ, այդպէս մի՛ նայիր ինձի՝ կատղած չուն մը դիտողի նման: Ինչո՞ւ այդքան մեծ կարեւորութիւն կու տաք յախճապակիէ այդ առարկային: Ի՛նչ որ ալ ըլլայ, վաղը հոս պիտի չտեսնէք զայն: Եթե անասուն տուարի ծախեցիր, ի հարկէ քիչ դրամ չէ: Քիչ մը ատեն գոնէ բանտ մտնելու վտանգէն պիտի ազատիմ, իսկ գարնան Աստուած ողորմած է:

Աւելուսթ տակաւին անշարժ կանգնած էր իր հօրը առջև:

— Ո՛հ, անկարելի՛ է, ճիշդ չէ ըսածդ—, կը կրկնէր շարունակ:

— Պիտի համոզուիս որ ճիշդ է—, բարկութեամբ պատասխանեց հայրը, որ միեւնոյն ատեն կ'ամչնար, պապենական այդ թանկագին վառարանը ծախած ըլլալուն: Յետոյ յարեց, գնորդը դրամին կէսը կանխիկ

վճարեց այս իրիկուն, իսկ միւս կէսը վաղը պիտի տայ, վառարանը տանելու ատեն: Անշուշտ շատ աւելի կ'արժէր քան ինչ որ սակարկեցինք: Ի՞նչ փոյթ սակայն. յետին մուրացկան մը կրնա՞յ ասկէ աւելի պատուաւոր սակարկութիւն ընել: Խոհանոցի սեւ վառարանը կը դընենք անոր տեղը: Արդէն այսպիսի տան մը համար չէր այս գեղեցիկ վառարանը: Դորոթէա, աղջիկս, ինչո՞ւ կը տխրիս, մօրդ մահուան առթիւ այդքան չլացիր դուն: Աւելի լաւ չէ՞ միթէ որ վաճառականը գնելէ յետոյ թանգարանի մը մէջ դետեղէ դայն:

Հէք տղան սուր ձիչ մ'արձակելով՝ նետուեցաւ իր հօր ոտքերուն վրայ: Յետոյ, իր երկշոտ ու տփոյն դէմքն անոր ուղղելով՝ սկսաւ թախանձանօք պաղատել:

— Ո՛ր, հայրի՛կ, սիրելի՛ հայրիկ, ըսէ՛ որ կատակ էր ըրածդ: Ի՞նչպէս կրնաս ծախել վառարանը, որ մեր արեւը, լոյսն ու երջանկութիւնն է: Ինծի ծախէ դայն: Անիկա սովորական առարկայ մը չէ, ինչպէս դուն կը կարծես: Մենք անոր միջոցաւ կը տեսնենք մեր մեծ պապը, Հիւշօկէլը, որ այս պահուն երկինքէն կը նայի և մեզի հետ կը պաղատի քեզի: Մտիկ ըրէ՛ հայրի՛կ, ես վաղը պիտի երթամ գործ փնտռելու: Պիտի երթամ խանութներու առջեւի սառնոցները կտորելու, ի՛նչ գործ որ գտնեմ պիտի աշխատեմ, որպէսզի վառարանը մնայ հոս: Ո՛հ, հայրի՛կ, կ'աղաչեմ, վերադարձուր այդ անպիտան մարդուն դրամը. հայրի՛կ, գթա՛ մեզի:

Տղուն խօսքերը յուզեցին իր հօր սիրտը. այս վերջինը շատ կը սիրէր իր գաւազները և չէր ուզեր

անոնց դժբախտութեան պատճառ ըլլալ: Ուրիշ միջոց չունէր սակայն, իր տղոց ապրուստը ապահովելու համար. ուստի յանկարծ պոռաց տղուն երեսն ի վեր.

— Աւկուսթ, մի՛նչեւ հիմա չէի գիտեր քու յիմար ըլլալդ: Որո՞ւ կ'ընես դերասաններու յատուկ այդ ձեւերը: Դրա՛մ պէտք է մեզի, դրամ, հասկցա՞ր սիրելիս: Ծուտ գնա՛ անկողինդ մտիր. վառարանը ծախուած լինցած է: Փառք տուր Աստուծոյ, որ գէշ կամ աղէկ հաց կը բերեմ ձեզի: Չե՞ս իմանար, քեզի կ'ըսեմ. գնա՛ ամսիջապէս պառկէ՛:

Տղան ոտքի ելաւ. արիւնը եռաց իր մանկական անմեղ երակներուն մէջ, և աչքերէն բարկութեան կայծեր կը ցայտէին:

— Դու պիտի համարձակիս վառարանը ծախել. ան ո՛չ միայն քեզի, այլ և ամէնուս կը պատկանի, ըսաւ հօրը սպառնալով:

Բարը Սթրէլա չկրցաւ դիմանալ. վերցուց սեղանին վրայի ճրագը և արտասուալից աչքերով գնաց պառկելու:

Հայրերինն դուրս ելաւ թէ չէ: Աւկուսթ բռնեց վառարանին կափարիչը ու սկսաւ աղիողորմ արցունքներով թրջել դայն: Մեծ քոյրը, Դորոթէա, որ նոյնպէս կուլաւ, ջանաց իր փոքր եղբայրը մխիթարել ըսելով.

— Աւկուսթ, ի՞նչպէս համարձակեցար այդպիսի հրամայական շեշտով խօսիլ հայրիկին հետ: Անովայել էր ըրածդ:

— Ո՛չ, քոյրի՛կ, ո՛չ, դու չարաչար կը սխալես:

դու: Ի՞նչ իրաւունքով կ'ուզէ ծախել առարկայ մը, որ իրմէ հաստ ամէնուս ալ կը պատկանի:

Դորոթէա ջանաց համոզել իր եղբայրը, որ պէտք էր հնազանդիլ հայրիկին:

Աւկուսթ բարձր խնդաց իր քրոջ միտմտութեան վրայ: Յետոյ սկսաւ դարձեալ լալ: Յուզումն ու վիշտը փարտաւելու համար, կ'ուզէր տունէն դուրս փախչիլ:

— Եկո՛ւր, երթանք պռնկելու —, ըսաւ քոյրը:

— Ո՛հ, չեմ ուզեր պռնկիլ, հոս պիտի մնամ. կէս գիշերին թերեւս կու գան վառարանը վերցնելու:

— Սիրելի եղբայր, դու պիտի մսխ, շատ չանցած՝ վառարանը պիտի չիջի արդէն:

— Թող չիջի. արդէն ասկից վերջ ան պիտի չտաքցնէ մեզ:

Այս խօսքերը արտասանելու տոնն սկսաւ դարձեալ լալ. ան նստաւ վառարանին առջև ու մերկեց անկողին մտնել: Նոյն գիշերին մէջ մնաց ամբողջ գիշեր:

Ճրագը մարեցաւ. գիշերը աննշմար կը յառաջանար: Նմանը չտեսնուած խոշոր խոշոր մուկեր սկսան վազվառել ասդին անդին: Սենեակը ցուրտ էր: Աւկուսթ, վառարանին առջև դրուած հնամաշ կապերտին վրայ պառկած՝ տեղէն չէր շարժեր:

Արշալոյսը տակաւին չէր ծագած, երբ Աւկուսթի երեք մեծ եղբայրները վար իջան ննջարանէն և գացին իրենց գործին: Անոնք հնչմարեցին իրնց փոքրիկ եղբայրը: Դորոթէա, մեղմօրէն ու գուրգուրանքով ձեռքը անոր ուսին դնելով՝ ըսաւ.

— Սիրելի՛ եղբայրս, ինձ կը թուի որ մտած ես: Օ՛հ, արթնցի՛ր:

Աւկուսթ վեր նայեցաւ. դէմքը դունատ էր ու չրթունքները մոխրագոյն:

— Ո՛հ, ալ բնաւ պիտի չտաքնամ —, կ'ըսէր ինքնիրեն: Դորոթէա դրկեց իր եղբայրը:

— Աւկուսթ, չի ճանչցա՞ր զիս. ես Դորոթէա քոյրիկդ եմ: Արթնցի՛ր անուշիկս, արթնցի՛ր, առաւօտ է՝ ալլես:

Յուրտ սարսուռ մը սահեցաւ Աւկուսթի մարմնէն:

— Ատաւօ՞տ, բացադանչեց տղան քնոտ վիճակով: Յետոյ յամբօրէն ոտքի ելաւ ու մեղմ ձայնով ըսաւ:

— Մեծ հայրիկին պիտի երթամ: Անիկա բարեւիրտ մէկն է, գուցէ յաջողի վառարանը ազատել:

Նոյն պահուն երկաթէ դրան ծանր ուռնակին ճռնչիւնը լսուեցաւ: Անձանօթ ձայն մը դրան ետեւէն պոռաց:

— Շո՛ւտ դուռը բացէ՛ք, ժամանակ չունիմ ըստ պատելու: Անդադար ձիւն կը տեղայ, կը վախնամ որ ձամբաները կը խափանուին ու ես կը ստիպուիմ հոս մնալ: Բացէ՛ք դուռը, չէ՞ք լսեր միթէ, եկած եմ վառարանը տանելու:

Աւկուսթ սպառնալից դիրք բռնեց, բոռնցքները սեղմեց ու հրացայտ աչքերով կը սպասէր անձանօթին ներս մտնելուն:

— Պիտի թոյլ չտամ որ տանիք զայն, նոյն

իսկ զպչիլ անոր:

Դորովթէա դուռը բանալով ներս մտաւ անծանօթ մարդոց հետ:

— Ո՞վ էր այն՝ որ քիչ առաո կ'ուզէր արգիլել մեզ վառարանը տանելու — հարցուց ժպտելով մարդերէն մին՝ որ հակայ մըն էր, և միաժամանակ կարեկցաբար նայելով Աւկուսթին:

— Ե՛ս եմ, որ թոյլ պիտի չտամ ձեզի վառարանը տանելու: Նախ սպաննեցէք զիս —, ըսաւ Աւկուսթ:

— Սթրէլա՛, ըսաւ հսկան տղուն հօրը որ նոյն պահուն ներս կը մտնէր. — Կատղած շուն մը կայ հոս, չո՛ւտ կապէ բերանը:

Երկու հոգի յարձակեցան Աւկուսթին վրայ, և ուզեցին վառարանին քովէն հեռացնել զայն: Տղան քաջաբար կը դիմադրէր և աջ ու ձախ բռունցքի ուժգին հարուածներ կու տար, կ'աքացէր և նոյնիսկ անոնց ձեռքերը կը խածնէր: Ի վերջոյ յաղթեցին ու բռնի տունէն դուրս հանեցին զայն:

— Երկար դիմադրեցի, բայց ի դո՛ւր, կը խորհէր ինքնիրեն, պատին կռթնած ու յողնաբեկ վիճակի մէջ:

Ճիշդ այդ պահուն բարի ծերունի մը մօտեցաւ անոր ու ըսաւ.

— Ա՛յ տղայ, ճի՞շդ է, որ հայրդ կ'ուզէ ձեր թանկագին վառարանը ծախել:

Աւկուսթ գլխու շարժումով հաստատական պատասխան տուաւ ու սկսաւ հեկեկալ:

— Իսկական յիմար մը կը թուի ձեր հայրը —,

ըսաւ ծերունին: Թող Աստուած ներէ ինծի որ իր զաւկին առջև այսպէս կը կոչեմ զինք: Վառարանը չառարժէքաւոր է, ես կը յիշեմ թէ ի՞նչպէս իմ երիտասարդութեանս ատեն — երբ պսպղող էր տակաւին —, Վիեննայէն եկած օտարական մը ըսաւ թէ՛ ձեր վառարանը իր ծանրութեանը չափ ոսկի կ'արժէր:

Աւկուսթ սկսաւ դառնօրէն լալ:

— Ես զայն կը սիրէի, չա՛տ կը սիրէի, ըսաւ հեծկլտալով:

— Իմ փոքրիկ անմիտս —, ըսաւ ծերունին բարեմտօրէն: — Սակայն ինծի կը թուի, որ դուն հօրմէդ աւելի իմաստուն ես: Եթէ կ'ուզէր անպատճառ ծախել, թող գոնէ ծանօթ վաճառականի մը ծախէր աւելի բարձր գինով: Բայց եթէ ես քու տեղը ըլլայի՝ ետեւէն կ'երթայի փոխանակ լալու: Ետեւէն գնա՛: Հասկցա՞ր, տղաս:

Աւկուսթ լալը դադրեցուց. սկսաւ ուշադրութեամբ դիտել ծերունին՝ անոր խօսքերուն լրջութեան կարենալ թափանցելու համար:

— Անշուշտ ներկայի համար չէ խօսքս —, յարեց ծերունին, ըսել կ'ուզեմ որ, երբ երիտասարդութեանը չըջանին հասնիս, կը գտնես այդ վաճառականը ու կը պահանջես որ քեզի վերադարձնէ ձեր վառարանը, փոխարժէքը վճարելով անոր:

Ծերունին այս խօսքերը ըսաւ պարզապէս զայն միտքաբերու համար: Յետոյ հեռացաւ: Աւկուսթ մըխրճուեցաւ խոր մտածումներու մէջ. ուղեղը ուժգին կը տանջուէր ու սիրտը արագ արագ կը բաբախէր: «Ես

տեւէն գնա՛», ըսած էր ծերունին: «Ինչո՞ւ հիմա չերթամ», կը խորհէր ինքնիրեն. ի՞նչպէս պիտի կրնար ասկից վերջ իր հօր երեսին նայիլ:

Վաղելով գնաց մօտակայ եկեղեցիին դաւթին սիւներէն մէկուն ետեւ պահուրտեցաւ, որպէսզի կարենար տեսնել թէ ո՞ւր պիտի տանէին վառարանը: Սիրտը փղձկեցաւ երբ վերջին անգամ տեսաւ զայն: Տեսաւ որ չոր խոտի մէջ փաթթուած էր ու բալխիբի մը վրայ կը բռնցնէին իր սեփական վառարանը: Բալխիբը սկսաւ մեղմօրէն յառաջանալ, իսկ Աւիուսթ ալ ուրիշ տղոց հետ հեռուէն կը հետեւէր անոր: Ան նշմարեց որ վառարանը տարին երկաթուղիի կայարանը ու դրին ուրիշ բռններու մօտ: Անիկա գաղտնօրէն մօտեցաւ վառարանին, բացաւ անոր դռնակը, ու մէջը պահուրտեցաւ: Արդէն յաճախ մտած էր հոն, իր եղբայրներուն ու քոյրերուն հետ «պահուրտուը» խաղալու տեսնել: Բարեբախտաբար նախորդ օր իրենց դրացիներէն մէկուն փայտերը կրած՝ ու այդ փոքրիկ գումարով հաց ու պանիր գնած էր, որպէսզի կարենար ձամբան իր անօթութիւնը յագեցնել:

Շոգեկառքը սկսաւ անծանօթ ուղղութեամբ յառաջանալ: Իր նստած տեղը նեղ էր թէւ, սակայն ինքզինքը երջանիկ կը զգար որովհետեւ կրնար իր սիրական վառարանին կողերը շօշափել: Երբեմն երբեմն քիչ մը հաց ու պանիր կ'ուտէր: Ան նոյնիսկ կըրցաւ քնանալ: Սակայն չափազանց մտահոգ էր որովհետեւ իր անպարանքին մէջ մոռցած էր ջուր առնել: Մանաւանդ հաց ու պանիր ուտելէ վերջ, ծարաւը կ'այրէր իր շըր-

թունքները, բայց անօգուտ: Ջուր չկար: Սակայն, իր սիրելի վառարանին մէջ գտնուելուն հրճուանքը որոշ չափով մեղմեց այս տագնապն ալ:

Վերջապէս շոգեկառքը կանգ առաւ: Աւիուսթ զգաց որ, մարդիկ կը կրէին վառարանը ու ինքն ալ միասին կը տարուէր. թէ ո՞ւր, ի հարկէ ան չէր կրնար գուշակել: Շատ չ'անցած՝ վառարանը արդէն սենեակի մը մէջ զետեղուած էր կանգուն:

— Վաղը կը բանանք —, ըսաւ մարդերէն մին ու հեռացան:

Աւիուսթ դրան փականքին ձայնէն հասկցաւ, որ անոնք դուրս ելած էին, ու այս պատճառով համարձակեցաւ գլուխը վառարանէն դուրս հանելու: Ան ինքզինքը գտաւ մեծ սենեակի մը մէջ, որուն զանազան առարկաները, օրէնակ, թաղարներ, պատկերներ, քանդակներ, խեցիներ, յախճապակիէ կամ վանակնէ ափսոսանքներ, սուրբեր, զէնքեր ու նոյնիսկ արձանիկներ և արեւելեան գորգեր կը զարդարէին զայն: Ան գտաւ փունջ մը վարդ, որուն անուշահոտութիւնը անակնկալ հաճոյք պատճառեց իրեն: Սաստիկ ծարաւ էր սակայն: Այդ ամէնը ոչինչ կ'արժէին պուտ մը ջուրին հետ բաղդատելով: Լեղուն չորցած էր ու կոկորդը կ'այրէր:

Աւիուսթ զգուշութեամբ դուրս ելաւ վառարանէն. բացաւ պատուհաններէն մին՝ ու անոր առջև դիպուած ձիւնէն մեծ քանակութեամբ առնելով սկսաւ բերանը նետել: Ապա վերադարձաւ իր տեղը, լաւ մը գոցեց վառարանին դռնակը ու սպասեց:

Քիչ վերջ սենեակին դուռը բացուեցաւ ու նոյն

— 17 —

բաւ էր:

Կառքը կանգ առաւ. բաղմութիւնը դուրս վազեց վառարանը տեսնելու: Տղան որոշապէս կը լսէր վաճառականին ձայնը, որ քաղաքավարութեամբ ու մեծ մարդոց յատուկ ակնածանքով կը սակարկէր մէկու մը հետ: Ան լսեց նաեւ «սքանչելի», «սքանչելի», բառերը ու մեծապէս հրճուեցաւ, որովհետեւ գիտէր թէ խնդիրը վառարանին շուրջ կը դառնար:

— Մաքսիմիլեան կայսեր համար շինուած էր կարծես այդ վառարանը—, ըսաւ անծանօթը:

Աւկուսթ ա'լ աւելի կծկուեցաւ՝ վախնալով որ մի գուցէ կը բանան դուռը ու ինք երեւան կ'ելլէ: Իսկապէս ալ բացին վառարանին դուռը, սակայն մէջը այնքան մութ էր որ չտեսան զինքը: Յետոյ, դարձեալ գոցեցին զայն:

Տղան լսեց նաեւ ուրիշ կցկտուր խօսքեր, որոնց մէջ մասնաւորապէս իր ուշադրութիւնը գրաւեց «ոսկի» բառը: Ան լսեց նոյնպէս որ մարդիկ իր հայրը կը մեղադրէին՝ այդպիսի գեղեցիկ վառարան մը ծախելուն համար:

Աւկուսթ մտաբերեց իրենց տունը, վառարանին վաճառումը և իր վտանգաւոր ու անորոշ վիճակը, ուստի սկսաւ լալ: Յետոյ իսկոյն քնացաւ:

Երբ արթնցաւ՝ մութ էր արդէն: Շատ չանցած՝ ոտնաձայներ լսեց: Մարդիկ ներս մտան ու դարձեալ վառարանը վերցուցին ու մօտաւորապէս կէս ժամ ուսերու վրայ կրելէ վերջ, կանգ առին տեղ մը: Ուր էր հիմա՝ ի հարկէ ան չէր կրնար գիտնալ, սակայն զգաց

որ դուրսի թարմ օդը ներս չէր թափանցեր իր դէմքը զովացնելու: Պահ մը չլսեց մարդոց ոտնաձայներն ալ. յայտնի էր որ գորգերու վրայէն կը քալէին: Քաղցր երաժշտութեան մը ձայները սկսան հասնիլ իր ականջին: Երկինքը անուշահոտութիւն կը սփռէր չորս դին եւ որպէս թէ ինքն ալ բուրաստանի մը մէջ զտնուէր հակառակ ձմեռ ըլլալուն:

Նորեկները զգուշութեամբ վար դրին վառարանը ու սկսան մեղմօրէն խօսիլ:

Յանկարծ անծանօթ մը վառարանին մօտեցաւ ու հիացմամբ զայն դիտելէ վերջ, ըսաւ.

— Շատ ուրախ եմ զայն գնելուդ համար. նշանաւոր վարպետ Աւկուսթ Հիրշֆոլէլը շինած է զայն:

Բացին վառարանին դուռը. նորեկը ծոցեցաւ որ նայի ներսի կողմն ալ, սակայն անակնկալ կերպով գոչեց.

— Ո՛հ, ի՛նչ կը տեսնեմ, տղա՛յ մը պահուածք է հոս:

Աւկուսթ սարսափահար դուրս թռաւ կայծակի արագութեամբ ու մարդուն առջև ծունկի դալով, ըսաւ լալագին.

— Ո՛հ, թոյլ տուէք ինծի որ մնամ վառարանին մօտ, որովհետեւ զայն անհունօրէն սիրելուս համար այնքա՛ն երկար օրեր ճամբորդեցի՝ անոր մէջ:

Ներկաներէն ոմանք սաստեցին զինք ըսելով.

— Լռէ՛, ա՛յ տղայ, թագաւորն է զիմացինդ:

Մինչ անոնք կը պատրաստուէին տղան վռնտելու, թագաւորը անոնց դառնալով ըսաւ.

— Հէ՛ք տղայ, շատ փոքր է տակաւին. տա-
ռապանքի ցաւալի արտայայտութիւն մը կայ իր դէմ-
քին վրայ: Թո՛ղ խօսի:

Ամէնքը աւամայ հնազանդեցան թագաւորին:
Զինքը առանձին ձգեցին տղուն հետ ու հեռացան: Աւ-
կուսթ, իր պտտառատուն հագուստներով կանգնած էր
հիմա երիտասարդ թագաւորին առջև, սենեակի մը մէջ՝
որուն նմանը չէր կրնար նոյնիսկ երեւակայել:

— Պատմէ՛ տղա՛ս, մի վախնար, ըսաւ երի-
տասարդը: — Ես թագաւորն եմ, ի՞նչպէս եկար հոս և
ինչո՞ւ:

Աւկուսթ վար ձգեց իր ճմրդկուած գդակը և
ձեռքերը թագաւորին երկարեց: Ան ուրախ էր թա-
գաւորին մօտ դնուելուն համար, որովհետեւ գիտէր
թէ թագաւորները կրնան ընել այն ինչ որ կը փա-
փաքին:

— Ո՛հ, սիրելի՛ թագաւոր—, ըսաւ Աւկուսթ
անկեղծօրէն, — վառարանը մերն էր ու մենք շատ կը
սիրէինք զայն: Այն պահուն երբ տեսայ որ մեր տու-
նէն դուրս կը հանուէր, որոշեցի երբեք չբաժնուիլ ան-
կէ: Արդ, խնդրե՛մ, Տէ՛ր արքայ, թոյլ տուէ՛ք ինձ որ
մնամ անոր մօտ: Ես կը փափաքեմ որ ամէն առաւօտ փայտ
բերեմ վառարանը վառելու. թող ես ըլլամ անոր մոխիրը
թափողը և փոշին մաքրողը: Մեր տանը մէջ ալ նոյն
գործերը կը կատարէի: Ան շատ կը սիրէ մեզ, մենք ալ
փոխադարձաբար կը սիրենք զինք:

Յանկարծ տղուն շունչը կտրեցաւ. այն վայր-
կեանին երբ աչքերը համարձակօրէն թագաւորին վը-

րայ կ'ուզէր յառել՝ արցունքի կաթիլներ սկսան հո-
սիլ այտերն ի վար:

Տղուն անկեղծ խոստովանանքը ճմլեց թագա-
ւորին սիրտը. ան իսկոյն հարցուց անոր:

— Ի՞նչ է անունդ:

— Աւկուսթ Սթրէլա, Տէ՛ր: Հայրս կը կոչուի
Քարլ Սթրէլա, կը բնակինք Հալլէ քաղաքը, վառարա-
նը մեզ ժառանգ մնացած է մեր պապերէն:

Այս խօսքերը ըսելու ատեն շրթները դողա-
ցին ու զարձեւալ սկսաւ հեծկտալ:

— Ծի՞շդ է արդեօք որ վառարանին մէջ պահ-
ուըտելով ճամբորդեր ես մինչև հոս:

— Այո՛, Տէ՛ր իմ, ո՛չ ոք հասկցաւ ստկայն հոն
պահուըտած ըլլալս. դուք միայն զիս նշմարեցիք անոր
դռնակը բանալու ատեն:

Թագաւորը ժպտեցաւ. ըսպէ մը խորհելէ վերջ,
կրկին հարցուց.

— Ո՞վ գնեց վառարանը հայրիկէդ:

— Վաճառականնե՛ր:

— Կը յիշե՞ս, քանի՞ ֆնեցին զայն:

— Եօթնասուն տոլարի—, պտտախանեց Աւ-
կուսթ ամչնալով: — Այդ գումարը բաւական կարեւոր
էր, որովհետեւ չափազանց աղքատ ենք ու հայրս ըս-
տիպուած է բազմանդամ ընտանիք մը կերակրել:

Թագաւորը իր ծառաներէն մին կանչելով՝ հը-
րամայեց.

— Իսկոյն փնտռեցէ՛ք ու ներս առաջնորդեցէ՛ք
վառարանին ընկերացող վաճառականները:

Յետոյ Աւկուսթին դառնալով՝ կարեկցաբար
ըսաւ.

— Շատ տոգոյն կը թուիս ինծի, տղա՛ս. եր-
բէ՞ն ի վեր չես ճաշած:

— Երէկ կէսօրէն ի վեր:

— Կ'ուզե՞ս հիմա ճաշել:

— Այո՛, Տէր իմ, բայց որքա՞ն պիտի ուրա-
խանամ եթէ հաճիք իսկոյն հրամայել որ գաւաթ մը
ջուր բերեն ինծի, չորցած կոկորդո թրջելու համար:

Թագաւորը հրամայեց որ ջուր և կերակուր բե-
րեն տղուն: Անիկա թէև խմեց ջուրը, սակայն յու-
զումէն չկրցաւ ուտել:

— Թոյլ կու տա՞ք ինծի որ մնամ վառարանին
մօտ—, կը պաղատէր Աւկուսթ յուզումնալից ձայնով:

— Սպասէ՛՛ վայրկեան մը. այդ խնդրանքդ կա-
տարելէ առաջ, կ'ուզեմ ինծի ըսես թէ՛ ի՞նչ կը փա-
փաքիս ըլլալ երբ մեծնաս:

— Նկարի՛չ մը, Տէ՛ր: Կ'ուզեմ այդ վառարա-
նը շինող Հիրշֆօլէին նմանիլ:

— Հասկցա՛յ —, ըսաւ թագաւորը:

Այդ պահուն ներս մտան երկու վաճառականնե-
րը: Անոնք զարմացան՝ իմանալով որ Աւկուսթ Հալ-
լէէն եկած էր վառարանին մէջ ճամբորդելով:

— Վառարանը այս տղուն հօրմէն եօթանա-
սո՞ւն տղարի գնած էք, բարկութեամբ հարցուց թագա-
ւորը:

— Այո՛, Վահափառ Տէր—, ըսին վաճառականնե-
րը երկիւղով:

— Եւ ո՞րքան վճարեց ձեզի այն պարոնը, որ
զայն ինծի համար գնեց:

— Չորս հազար տոլար —, Վահափառ Տէ՛ր:

— Հիմա ամբողջ գումարը այս տղուն պէտք
է վճարէք, անկից վար գնելով ձեր տուած եօթանա-
սուն տղարն ու փոխադրութեան ծախքերը—, հրա-
մայեց թագաւորը խստօրէն:

Աւկուսթ յոյժ ուրախացաւ երբ լսեց թագա-
ւորին կարուկ հրամանը: Քիչ մնաց խելքը պիտի թըռ-
ցնէր: Հայրիկը այլևս պիտի չտոխալուէր աղահանքի
մէջ աշխատիլ չորարեկ հացի մը փոխարէն: Չէ՞ որ,
չորս հազար տոլարը փոքրիկ գումար մը չէ: Սակայն ա-
տիկա չկրցաւ իր վիշտը արտայայտել, վասնզի վառարանը
ծախուած էր իսկ ինք անոր մասին միայն կը մտածէր
չարունակ:

— Ո՛հ, հաւանեցէ՛ք, Տէ՛ր իմ, հաւանեցէ՛ք,
սկսաւ աղաչել Աւկուսթ, ծունկի գալով բարեսիրտ թա-
գաւորին առջև:

— Օ՛հ, շուտ ոտքի ե՛լ—, ըսաւ թագաւորը
զայն գգուելով: Միայն Աստուծոյ առջև ծունկի ե-
կո՛ւր այդպէս: Սիրով կը կատարեմ խնդրանքդ. ասկէ
յետոյ պալատիս մէջ պիտի բնակիս. վառարանին պի-
տի հօգստ և պարապութեան ժամերուդ նկարչութիւն
և կիտանկարել պիտի սորվիս. պէտք է շատ աշխատիս
և դասնիկներն երուդ մէջ առաջին հանդիսանաս: Եթէ
քսանեմէկ տարեկանիդ յաջողիս լաւ նկարել, այս վա-
ռարանը կրկին ձերը պիտի ըլլայ:

Այս ըսելով՝ ժպտեցաւ և ձեռքն երկնցուց տը-

դուն: Պալատականները ուզեցին նշանացի իրեն հաս-
կըցնել որ պէտք էր թագաւորին ձեռքը համբուրել:
Բայց ի գո՛ւր: Աւելուսթ խելագարած էր կարծես
այդ պահուն: Ան նետուեցաւ անոր ոտքերուն վրայ,
գրկեց անոր ծունկերը և անակնկալ ուրախութեան
յուզումէն ու երկարատե անօթութեան հետեւանքով
հաւաղեցաւ:

Երբ տակաւին չէր ուշաբերած՝ կարծես կը լը-
սէր վառարանին յստակ ձայնը որ կը շնչէ իր ականջն
ի վեր. «Արժանի՛ ըլլանք մեր Արարչին անհուն շնորհաց
եւ սիրոյն»:

ՎԵՐՁ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0166083

ԱՊՍՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

Agop Marachlian

8, rue Emile de Laveleye

Plovdiv—Bulgarie

ԳԻՆ՝

Պուլկարիա 4 լեւա

Արտասահման 1 1/2 ֆրանս. ֆր.

Печатница „Сипанъ“ — П. Каравеловъ 28
Пловдивъ

